

धारयितुं शक्यत इति दुर्जरः । दुःखेन ध्यानसमये सुसु-
क्ष्मभिर्हृदये धारयत इति वा दुर्जरः" भा० । तेन व्युत्पत्ति-
भेदाज्ञानभेदोपपत्तेः सहस्रसंख्यापूर्तिर्हृदया । "वन्द्ये-
भदानानिलगन्धदुर्गरा" भाषः । "दण्डो हि सुमह-
त्तेजो दुर्जरचाकृतात्मभिः" रघुः ।

दुर्हरीत् पु० दुर्+धृ-वा० कर्मणि ईतृन् । दुर्हरणीये ।
"अग्निमीले भुजां यविष्ठं शासा मिलं दुर्हरीतम्"
ऋ० १०।२०।२ "दुर्हरीतम् दुर्हरणीयम्" भा० ।

दुर्धर्मं लि० दुःस्थितो धर्मो यस्य प्रा० व० समासान्तविधेरनित्य-
त्वात् आप्तं न कश्चित् अन्विष्यमा० । दुर्धर्मयुक्ते
"ककौटकान् धीरकांश्च दुर्धर्मंश्च विवर्जयेत्" भा० क०
४४ अ० । लोके तु अन्विष्यमा० । दुर्धर्मन् इत्येव
तत्रार्थे

दुर्धर्षं लि० दुःखेन धृष्टतेऽसौ दुर्+धृष्ट-कर्मणि खल् ।
धर्षयितुं यशक्ये दुःखेन धर्षणीये "संशितात्मा सुदुर्धर्ष-
स्ये तपसि यतते" भा० आ० ७।१४० । भाषायां तु युच्
दुर्धर्षणं तत्रार्थे । लि० "सहि दुर्धर्षणो वाहो नित्यं सम-
रकर्मसु" रामा० कि० ५५ श्लो० । शराजभेदे विन्दानुविन्दौ
दुर्धर्षः सुवाहुः दुष्प्रधर्षणः" भा० आ० ६७ अ० ।

दुर्धा स्त्री दुर्+धा-भावे ख । दुष्टधाने । "दुर्धां दधाति
परमे व्योमन्" ऋ० १०।१०६।४ "दुर्धां दुर्धानम्" भा०
व्योमन् व्योम्नि सप्रत्या लुकि न नलोपः ।

दुर्धाव लि० दुर्+धाव-खल् । दुःशोधनीये ।

दुर्हितं लि० दुर्+धा-कर्मणि क्त वेदे न धाजो हिः । दुष्टं
स्थापिते "इदमपि सुधितं दुधित्वादधि" ऋ० १।१४०।११
"दुर्हितात् दुष्टं स्थापितात्" भा० लोके तु दुर्हितं
इत्येव तदर्थे लि० ।

दुर्ही लि० दुःस्थिता धीर्यस्य प्रा० व० । दुष्टबुद्धियुक्ते "अनु-
त्थानवता चापि दुर्विनीतेन दुर्हिंया" भा० उ० १२४ अ०
अत्र "गतिकारकेतरपूर्वस्य यण् नेष्यते" वार्त्तिः न यण् ।
"प्रादिभ्यो धातुजस्य वा चोत्तरपदलोपः" वार्त्तिः दुःस्थि-
तशब्दस्य उत्तरपदलोपे दुरित्यस्य धीशब्दं प्रति गतित्वं
नास्ति किन्तु लुप्रस्थितशब्दं प्रति, अतोऽस्य गतिपूर्वक-
त्वाभावात् न यण् इति बोध्यम् । दुष्टं ध्यायति दुर्+
ध्यै-किपि दुर्धीशब्दस्य गतिपूर्वकत्वात् यण् दुर्ध्यां
इत्यादि । अत्र संयोगपूर्वकत्वेऽपि धात्ववयवसंयोग-
पूर्वकत्वाभावात् न इयङ् प्रवृत्तिरिति बोध्यम् ।

दुर्धुर् लि० दुर्+धुर्व-हिंसने कर्मणि क्तिप् । दुःखेन हिंस्ये

"दृथा गावो न दुर्धुरः" ऋ० ५।५६।४ "दुर्धुरो दुःखेन
हिंस्याः" भा० ।

दुर्धु रूढ लि० दुर्+धुर्व-कट प्रथो । युक्तिं विना गुरुवाक्य
समन्वयमाने "मीमांसकदुर्धु रूढ इति पाठान्तरे तत्त्वबोधनी
दुर्धु रूढ इति च तत्र पाठान्तरे दुष्टकर्मकर्त्तरि रूढोऽयं
शब्द इत्यन्ये ।

दुर्नय पु० दुर्+नी-अच् । नीतिविरुद्धाचरणे दुष्टेष्टायां
"अम्बिके ! तव पौत्रस्य दुर्नयात् किल भारताः । सानु-
बन्धा विनङ्क्ष्यन्ति" भा० आ० १२८ अ० "संचिन्त्य दुर्नयं
चोरं सुतानां द्यूतजन्म यत्" भा० व० ५।१० अ० ।

दुर्नामक पु० दुष्टं नामास्य कप् । अर्शरोगे अमरः ।

दुर्नामारि पु० इत० । अर्शोन्ने शूरणे राजनि० ।

दुर्निमित्तं लि० दुर्+नि+मि-क्षेपणे क्त । दुष्टं क्षिप्ते
सम्भूमादुत्क्षिप्ते "पदे पदे दुर्निमिता गलन्ती" कुमा०

दुर्निमित्तं न० दुष्टं निमित्तम् प्रा० व० । भाविरिष्टश्चक्रे
शकुनभेदे "दृष्ट्वा तु दुर्निमित्तानि जरासन्धमदर्शयन्"
भा० व० २० अ० ।

दुर्नियन्तु लि० दुर्+नि-यम-तृन् । दुःखेन नियन्त्ये ।
"सूर्यस्यैव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः" ऋ०
१।१२५।६ "दुर्नियन्तवः दुःखेन नियन्तव्याः" भा०

दुर्निष्प्रपतर न० दुःखेन निष्प्रपतति दुर्+निर्+प्र+पत-
अच् । अतिशयेन तत् तरप् वेदे तकारलोपः । दुःखेन
निष्प्रकान्तरे । "अतो वै खलु दुर्निष्प्रपतरं भयति" का०
उ० । "दुर्निष्प्रतरमिति तकारणको लुप्रो द्रष्टव्यः" भा० ।

दुर्नीति न० दुर्+नी-भावे क्त । नीतिविरुद्धाचरणे "यस्य
प्रसादाद् दुर्नीतिं प्राप्ताश्च मरुतर्षभ !" भा० वि० २० अ०
दुर्+नी-कर्त्तरि क्त । शतयुक्ते लि० । भावे क्तिन् ।
दुर्नीति दुष्टे नये स्त्री ।

दुर्वेदं लि० दुष्टं वदः । यथादेशावन्मनात् दुष्टतया वद्रे ।
"दुर्वेदेनानुभिन्ने च विज्ञेयं भिन्ननेतवत्" सुशु० ।

दुर्वेलं लि० दुःस्थितं बलमस्य प्रा० व० । स्वल्पबलान्विते "शूले
मत्स्यानिवापक्यन्तु दुर्वेलान् बलवत्तरान्" "योऽधार्यो
दुर्वेलेन्द्रियैः" मनुः "तक्रं नैव क्षते दद्यात् भोषणकाले
न दुर्वेले" सुशु० । शक्ये शशिष्ठे च "स्वार्थोपपत्तिं प्रति
दुर्वेलायः" रघुः । दुःस्थितं वक्ष्यं यस्याः प्रा० व० । ४ अ०
शिरीषिकायां स्थी भावप्रण दुर्वेलस्य भावः प्यञ् । दौर्बल्य
न०, तत् दुर्वेलता स्त्री, त्व दुर्वेलत्वं न० स्वल्पबलत्वे

दुर्वेलं लि० दुष्टो बालोऽस्य । दुष्टभरोगयुक्ते, २ अ० नतो